

Ідея соборності в українській історіософії

Ідея єдності і соборності батьківських земель, як і ідеї незалежності і державного суверенітету, сильної централізованої влади, є головним змістом і смислом державної ідеології будь-якого народу. Не є винятком в цьому і наш український народ. Її філософське коріння сягає часів Візантії та від об'єднання давньоруських земель навколо князівського престолу в Києві. Давньоруська держава стала важливим чинником розвитку українського етносу. Київська Русь певною мірою окреслила етнічну територію розвитку майбутньої української народності, яка формувалась у межах держави. Підтримували і намагалися її втілити багато років такі українські гетьмани, як Богдан Хмельницький, Іван Виговський, Петро Дорошенко, Іван Мазепа. У XVIII ст. – на початку ХХ ст., коли українські землі були поділені між Польщею, Росією, Румунією, Австро-Угорщиною, ця ідея знайшла своє відображення у працях вітчизняних мислителів, які наголошували, що для боротьби за свої національні інтереси Україні вкрай потрібна територіальна цілісність. Саме тоді вперше на політичному рівні чітко було озвучено саму ідею соборності українського народу: йдеться про маніфест створеної у Львові Головної руської ради (1848), де було чітко зазначено, що «галицькі русини» є частиною великого українського народу. Приблизно в той же час В. Падолінський у брошурі «*Slowo przestrogi*» (1846), критикуючи пропольську, проавстрійську, проросійську і пронімецьку орієнтації в українському середовищі, палко відстоює ідеї соборності української держави. Натомість, на підросійській частині України, перші прояви ідей соборності можна зустріти вже у поглядах членів Кирило-Мефодіївського братства. Промовистою в цьому плані є оцінка М. Костомаровим факту «розділу України» в попередні періоди історичного розвитку [5].

Одним із перших в історії новітньої української думки питання про необхідність повної політичної незалежності й соборності України як держави на підавстрійських і підросійських українських етнічних землях порушив Юліан Бачинський. Здобуття політичної незалежності й соборності України він зводив не лише до проблеми

етнічно-територіальної. На його переконання, дана проблема належала не тільки до автохтонного українського народу, а й до тих людей, які населяли територію України незалежно від етнічної приналежності. Шлях до реалізації мети — постання незалежної соборної української держави — мав бути еволюційним і починатися з національно-культурної автономії. Засновники українського соціал-демократичного руху в Галичині М. Драгоманов, І. Франко, М. Павлик вважали книжку «Україна irredenta» «великим нонсенсом», а викладені в ній ідеї — філософією, що суперечила здоровому глузду. Тим часом, ідеологія соборництва все більше привертає увагу Лесі Українки, М. Грушевського, І. Франка та інших провідних українських діячів культури [4].

Особливе місце в історії українського державницького руху посідає період 1917–1920 рр. Саме тоді ідеал української соборної держави вперше на кілька століть з програмних вимог багатьох українських партій став реально втілюватися у життя. Часом практичної реалізації ідей соборності, в широкому розумінні, стає доба УНР-ЗУНР. За результатами ухвалення III Універсалу Української Центральної Ради 7 листопада 1917 р. була проголошена Українська Народна Республіка, до складу якої увійшло 9 українських губерній. Під впливом цих подій в жовтні 1918 р. у Львові представники західноукраїнських політичних партій створили Українську Національну Раду, а 19 жовтня того ж року було проголошено утворення Західноукраїнської Народної Республіки. Відтоді між урядами УНР і ЗУНР велися переговори про втілення ідеї соборності. 1 грудня 1918 р. у Фастові був підписаний «Передвступний договір» про об'єднання УНР і ЗУНР, у якому було заявлено про непохитний намір в найкоротший строк створити єдину державу. Досягнення державного об'єднання розглядалося, по-перше, як втілення в життя вікового прагнення українського народу до державної єдності, а по-друге, як засіб об'єднати сили в боротьбі проти зазіхання Польщі на українські землі. А вже 22 січня 1919 року о 12:00 розпочалася урочиста церемонія проголошення Акта злуки. Церковні торжества проголошення злуки проходили на Софійській площі у Києві. Під час урочистостей членом Директорії Народної Республіки Федором Швецем було урочисто зачитано Універсал Директорії [2].

Акт Злуки був глибоко детермінований історично і спирався на споконвічну мрію українського народу про незалежну, соборну національну державу. Він став могутнім виявом волі українців до етнічної й територіальної консолідації, свідченням їх самоідентифікації, становлення політичної нації. Вперше за 600 років він став реальним кроком до об'єднання українських земель, що вплинув на подальші національно-політичні процеси в Україні. Наступного дня, 23 січня, розпочався Трудовий конгрес України, який мав виконувати функцію всеукраїнського парламенту. Ці історичні події сформували підґрунтя для відродження незалежної соборної демократичної України та утвердження національної ідеї.

Поразка Української революції 1917–1920 рр., розчленування українських земель (наддніпрянські українські землі увійшли до складу Радянського Союзу, об'єднані в межах формально суверенної Радянської України, а західноукраїнський регіон розподілено між Польщею, Чехословаччиною і Румунією) сприяли виникненню цілого ряду політичних течій, партійних об'єднань, організацій, які в основу своєї діяльності поклали ідейні засади соборності і державності [3]. Отже, єдиний український простір було в черговий раз розірвано. Таке становище тривало до 1939–1940-х рр., коли секретний протокол до радянсько-німецького договору від 23 серпня 1939 р. фактично санкціонував IV поділ Польської держави і захоплення частини західноукраїнських земель радянськими військами. Внаслідок цього в листопаді 1939 р. відбулося законодавче, правове оформлення процесу входження Західної України до складу УРСР і СРСР. У 1940 році це ж сталося із загарбаними в роки революції і утримуваними до того Румунією Північною Буковиною і Південною Бессарабією. В 1945 р. до УРСР увійшла Закарпатська Україна, яка з 1919 до 1939 рр. перебувала у складі Чехословаччини. 26 квітня 1954 року Верховна Рада СРСР ухвалила закон «Про передачу Кримської області РРФСР до складу Української РСР». Так, в межах колишнього Радянського Союзу завершилося збирання основних етнічних земель українського народу, сформувалися нині існуючі територіальні кордони України [1].

Збирання українських земель і утвердження нових кордонів України в їх етнічних межах відкривало сприятливі умови для консоліда-

ції української нації, національного відродження і зростання національної самосвідомості українців.

Одним з важливих етапів в історії незалежності українського народу став період Другої світової війни. Війна створила передумови для майбутньої консолідації та єдності етнічних земель українського народу. Восени 1939 р. західноукраїнські землі були приєднані до СРСР і возз'єднані з УРСР, а у 1940 р. приєдналися землі Північної Буковини і Південної Бессарабії. В 1945 році до УРСР ввійшла Закарпатська Україна, яка з 1919 перебувала у складі Чехословаччини. 26 квітня 1954 р. Верховна Рада СРСР ухвалила закон «Про передачу Кримської області РРФСР до складу Української РСР» [1]. Таким чином, завершилося збирання основних етнічних земель і сформувалися нині існуючі територіальні кордони України. Політика тоталітарного режиму московського центру робила все, щоб усунути можливість досягнення реальної соборності української республіки.

Після краху Радянського Союзу адміністративно-територіальна цілісність Української Радянської Соціалістичної Республіки стала природною базою утвердження і розвитку незалежної соборної України.

Утворення незалежної держави Україна в 1991 р. знаменувало початок якісно нового етапу в утвердженні суверенітету й соборності українських земель. Винятково важливим політико-правовим чинником на цьому шляху нашого народу стали результати загальноукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. Ключову роль у розбудові соборної й суверенної сучасної Української держави відіграв процес державотворення, який розгорнувся від початку 1990-х рр. і супроводжувався запровадженням атрибутів державності, зокрема фіксацією кордонів, визначенням громадянства, державної символіки, власної грошової одиниці, створенням збройних сил, становленням вищих, центральних і місцевих органів державної влади, формуванням законодавства, розвитком судочинства, конституційного процесу і прийняттям Основного Закону — Конституції України. Відповідальним моментом у зовнішньополітичній діяльності України стало визнання її державами світового співтовариства. Всього протягом одного місяця грудня незалежність України визнали 17 країн світу. В серпні 1996 р. незалежну Україну визнали вже 152

країни світу, із 106 з яких вона встановила дипломатичні відносини. Слід зазначити, що в міжнародній практиці мало таких держав, які б визнавалися світовим співтовариством з таким розумінням і так швидко, як це відбувалося з Україною. Отже, ідеї соборності мають глибоке історичне підґрунтя та знайшли своє належне закріплення в конституційно-правовій системі і традиційно займають одне з центральних місць в українській політико-правовій думці.

1. Акт проголошення незалежності України // ВВР України. — 1991. — № 38.
2. Західно-Українська народна республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Том 2. — Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. — 712 с.
3. Конституційні акти України. 1917–1920. Невідомі конституції України. — Київ: Філософська і соціологічна думка, 1992. — 272 с.
4. Кость С. Ідея соборності як методологічна засада західноукраїнської преси першої половини ХХ ст. / С. Кость // Вісник Львівськ. ун-ту. Серія: Журналістика. — 2006. — № 27. — С. 61–88.
5. Україна: антологія пам'яток державотворення, Х–ХХ ст.: у 10-ти тт. [редкол.: І. М. Дзюба та ін.]. — Т. 7: Відродження української державності [упорядкував, передм. та прим. Д. Павличка]. — К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2008. — 74 с.

Семко Я. С.

Історичні витоки гламуру: досвід засвоєння

Первинні техніки освоєння природного світу були зафіксовані в письмовій формі і тому людський досвід безпосередньо передавався через механізми наочно-чуттєвих дій. В цих механізмах вирішальну роль грав не стільки досвід накопичення, а скільки досвід засвоєння [6].

Саме в процесі засвоєння закладався майбутній сценарій вибудовування різноманітних відносин людини з природою. У розвиток цих відносин активно включався символічний аспект, який передбачав гнучкий обмін символічними місцями та ролями з тваринним світом. «...Щоб вижити в лісі, мисливець завжди черпає силу в світі тварин. Тварина одночасно видобуток і зразок для наслідування, не тільки ворог, а й спільник», — зазначає Жан-Крістоф Гранже [3, с. 295]. Таким чином практики освоєння природи органічно допов-